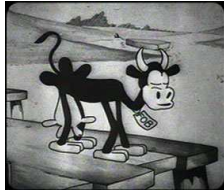

מצבה, מזבח ומניין
הרב מואיז נבון

The Wisdom of Crowds

1906, Francis Dalton – Ox Weight Experiment: 787 guesses >> 1197 lbs v 1198 lbs
2004, James Surowiecki:

- **Who Wants to be a Millionaire** - smart people right 65%, studio audience right 91%
- **CIA** – Sept. 11, 2001 - partly because information held by one subdivision was not accessible by another.
- **Space Shuttle Challenger (1986)** – O-Ring - hierarchical NASA management bureaucracy that was totally closed to the wisdom of low-level engineers.

Diversity of Opinion
Independence
Decentralization
Aggregation

Each person should have private information even if it's an eccentric interpretation of the known facts.
People's opinions aren't determined by the opinions of those around them.
People are able to specialize and draw on local knowledge.
A mechanism for turning private judgments into a collective decision.

~ ארבע מצבות ~

- ברא' כח** (יח) וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:
- ברא' לא** (מה) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה:
- ברא' לה** (יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמן:
- ברא' לה** (כ) ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום:

~ חלום הסולם ~

בראשית פרק כח

(י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: (יא) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתיו וישכב במקום ההוא: (יב) ויחלם והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: (יג) והנה יקנץ נצב עליו

סוטה י"א ותתצב אחותו וגוי - א"ר יצחק, פסוק זה כולו על שם שכינה נאמר, ותתצב - דכתיב (ש"א ג') ויבא ה' ויתיצב.

שמות יד (יג) ויאמר משה אל העם אל תיכראו והתצבבו וראו את ישועת יקנץ ...

- ארץ** ויאמר אני יקנץ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולורעד:
- זרע** (יד) והיה זרעך בעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגפה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובורעד:
- שמירה** (טו) והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: (טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אבן יש יקנץ במקום הזה ואנכי לא ידעתי: (יז) ויכרא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים: (יח) וישכם יעקב בבקר

ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו

וישם אתה מצבה

ויוצק שמן על ראשה:

(יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לזו שם העיר לראשונה: (כ) ויזר יעקב נדר לאמר

אם יהיה אלהים עמדי

ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש:

(כא) ושבתי בשלום אל בית אבי

והיה יקנץ לי לאלהים:

(כב) והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:

~ שמירה ~

בראשית פרק לא

... (ב) ויכרא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום: (ג) ויאמר יקנץ אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך: ... (יג) אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך: ... (כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע: ... (כט) יש לאל יד ליעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש אמר לו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע: ... (מב) לולי אלהי אבי אלהי אברהם ויפחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי את עניי ואת יגיע כפי ראה אלהים ויזכח אמש: (מג) ויען לבן ויאמר אל יעקב הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא ולבנתי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: (מד) ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך: (מה) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה: ...

בראשית פרק לג

(יח) וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלֹם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיַּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר : ...
(כ) וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : ס

ברא' יב (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ : (ז) וַיִּרְא יִקְרָא אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֲךָ אֲתוֹן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ לִיקְוֹק הַנְּרָאָה אֵלָיו :
רשב"ם לג כ "אל אלהי ישראל" - שהיצילני מלבן ומעשו.
ברא' לב כט וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל :

בראשית פרק לה

(א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית אֵל וְשָׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לֵאלֹהֵי הַנְּרָאָה אֲלֵיךָ בְּבִרְחֹךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אַחִיךָ : ... (ו) וַיָּבֵא יַעֲקֹב לּוּזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא בֵּית אֵל הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ :
(ז) וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמְקוֹם אֵל בֵּית אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אַחִיו : ...

גוף הנדר : ברא' כח (כב) וְהֵאבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמֵתִי **מצבה** יִהְיֶה **בית אלהים** ...

מלבי"ם אשים את האבן מצבה, שיהיה מקום מוכן להשראת השכינה לעולם ...
אבן עזרא וטעם יהיה בית אלהים מקום קבוע לתפילתי ...
רד"ק - כבית ומזבח לבוא שם כל עובד אלוהים

(ט) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בְּבֵאוֹ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ : (י) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל : (יא) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרִבְיָה גוֹי וְקַהֲלֵ גוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ : (יב) וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לְךָ אֲתִנְנֶנָּה וְלִזְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ אֲתוֹן אֶת הָאֶרֶץ : (יג) וַיַּעַל מֵעֵלְיוֹ אֱלֹהִים בְּמְקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ :
(יד) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב **מצבה** בְּמְקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ **מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמו** : (טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת שֵׁם הַמְּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית אֵל :

במדבר (ז:א) - "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אתם.
ספורנו - ויסד עליה נסד. והשלים נדרו שנדר באמרו והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלהים
רד"ק - נסד יין :
תהלים פרק קד וַיִּין שְׁמֵחַ לִבִּי אֲנֹשׁ

בראשית פרק לה

(טז) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּבֵרֶת הָאֶרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רַחֵל וַתִּקְשֶׁ בְּלֶדְתָּהּ : (יז) וַיְהִי כְּהִקְשָׁתָהּ בְּלֶדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּיֻלְּדֹת אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לִּךְ בֵּן : (יח) וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֵּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין : (יט) וַתָּמָת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם : (כ) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב **מצבה** עַל קְבֻרָתָהּ הוּא **מצבת קברת רחל עד היום** : ... (כב) ... וַיְהִיו בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשְׂר :

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרק לה סימן יח

ואביו קרא לו בנימין. מלא [ז"א : עם שני יודין] קראו בלשון הקודש בנימין, כמו בן ימים, בנימין מלא, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא גוי וקהל גוים יהיו ממך ומלכים מחלציד יצאו :

רש"י בראשית פרק לה פסוק כב

ויהיו בני יעקב שנים עשר - מתחיל לענין ראשון [ז"א המילים האלו קשורים ללידת בנימין] שנולד בנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן ...

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרק לה סימן כ

(כ) ויצב יעקב מצבה על קבורתה. מלמד שכל אחד מהבנים שמו אבן על האבנים ההם, על שם אחד עשר שבטים : הוא מצבת קבורת רחל. האבן של יעקב הוא על כולן כי שמו י"ב אבנים זו למעלה מזו, לכך נאמר מצבת קבורת רחל, ...

דברים פרק טז פסוק כב וְלֹא תִקְּמוּ לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יִקְוֹק אֱלֹהֶיךָ : ס

רש"י דברים פרשת שפטים פרק טז פסוק כב

אשר שנא - מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא כי חק היתה לכנענים. ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה :

רמב"ן דברים פרק טז פסוק כב

... אבל לא הבינותי החק הזה, שהרי הכנעניים גם במזבחות גם במצבות היו נוהגים!?! ... והנראה בעיניי... השם הנכבד שנא ומאס כל מעשיהם ואסר המצבה והאשרה, ולא השאיר רק המזבח שהוא צורך הקרבנות אשר הוא יתברך צוה בהם, והיו נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו מאז קודם היות ע"ז בעולם :

~ המצבה האחרונה ~

שמות כד (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּבָרֵי יְקֻנֶּק וַיִּשְׁכַּם בְּבֹקֶר וַיָּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הַקָּהַר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) כד ד ויבן מזבח תחת ההר במקום שעמדו ישראל בעת מתן תורה. ומלת ויבן, משרת בעבור אחרת כאלו כתב ושתיים עשרה מצבה בנה:

אליהו גלידאי, ישיבת מעלות

מאחר ומצבה זו אבן אחת, הביטוי "שתים עשר מצבה" סותר את עצמו, או שתיים עשר או מצבה. משה התכוון למעמד המיוחד של מתן תורה לכל עם ישראל. אכן, שנים עשר האבנים אינם מצבה, אלא הם מזבח. זוהי הנקודה בה משה מדגיש שעברנו מהנהגה של יחידים עם מצבה, להנהגת הרבים, עם ישראל עם המזבח. זה המעשה המבטא את המעבר, מכאן ואילך נעלמות המצבות שהקב"ה שונא אותם.

~ כח הקהל ~

רש"י מסכת קידושין דף מ עמוד ב

לפי שהעולם נידון אחר רובו כו' - יראה אדם עצמו כאילו שקול, כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידיים ומחצה רשעים וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה עשה מצוה אחת נמצאו זכויותיו מכריעין ונמצא צדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים.

ויקרא רבה (וילנא) פרשת אמור פרשה ל יב

... פרי עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים וענף עץ עבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה וערבי נחל אלו ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם לאבדן אי אפשר אלא אמר הקדוש ברוך הוא יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה הה"ד (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו ואימתו הוא מתעלה כשהן עשויין אגודה אחת שנאמר (שם) /עמוס ט/ ואגודתו על ארץ יסדה, לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד א

רבי נתן אומר: מניין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר: הן אל כביר ולא ימאס, [תפלת הרבים לא ימאס – רש"י].

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צ

ישתדל אדם להתפלל בבי"ה עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבי"ה, יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, (והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין, מ"מ יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים, סמ"ג). וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בבי"ה.

משנה ברורה סימן צ ס"ק כח

(כח) עם הציבור - מפני שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלת הציבור ואפילו היה בהם חוטאים לא ימנע מלהתפלל עמם. אם יש לו שתי בתי כנסיות ואחד יש בו ברוב עם מצוה להתפלל בו יותר. כתבו האחרונים דאם יש בבהכ"נ של רוב עם רוב בלבול ואין אדם שומע לא תפלה ולא קה"ת מוטב להתפלל בביתו בעשרה. ובהכ"נ ביחיד ובביתו בעשרה תפלת צבור עדיף ואפילו יכול לשמוע קדיש וברכו אפי"ה תפלת צבור עדיף [פמ"ג]. ועיקר תפלה בצבור הוא תפלת י"ח דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד ולא כמו שחושבין ההמון שעיקר להתפלל בעשרה הוא רק לשמוע קדיש וקדושה וברכו ולכן אינם מקפידין רק שיהיו י" בבהכ"נ וזהו טעות ולכן חוב על האדם למהר לבוא לבהכ"נ כדי שיגיע להתפלל י"ח בצבור [ח"א]. מי שהולך בשבת ויו"ט בהשכמה להתפלל במנין עשרה כי רוב צבור מאחרים תפלתם ובאותו מנין מתפללים גם תפלת מוסף תיכף אחר תפלת שחרית ויש זמן אח"כ לילך לבהכ"נ יותר טוב לילך להתפלל מוסף עם הציבור בבהכ"נ דברוב עם הדרת מלך כ"כ בתשובת יד אליהו סימן מ"ב ודוקא אם מקום מיוחד לתפלתו הוא בבהכ"נ אבל אם אין מקומו מיוחד להתפלל בבהכ"נ טוב יותר שיתפלל כל התפלה במקום אחד. כתב בתשובת רדב"ז תפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הציבור במנין איזה יום שירצה יתפלל אותו יום תיכף ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים ועיין בח"א כלל ס"ח ובנשמת אדם שהאריך בכמה פרטים שיש בענין זה: